

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО СТРУКТУРУВАННЯ ГЛОБАЛЬНОГО ФІНАНСОВОГО ПРОСТОРУ

Фінансовий глобалізм у ХХІ столітті набув, у порівнянні з реальною економікою, наймасштабніших та найвиразніших форм прояву. Формування глобального фінансового простору, дедалі глибша інтеграція до нього національних фінансових систем країн призводять до синхронізації фінансових криз. Багатоцільова та цілеспрямована інвестиційно-кредитна діяльність транснаціональних корпорацій та банків, всеосяжна лібералізація світових валютних, інвестиційних та кредитних ринків, диверсифікація механізмів концентрації фінансового ресурсу та зростання ролі міжнародних інститутів у розвитку світового фінансового ринку надають поштовх до експериментування в області фінансової архітектури, насамперед в країнах що розвиваються.

Можна визначити, що фінансовий глобалізм має дві основні форми прояву: речову у формі грошових, інвестиційних та кредитних потоків, та суспільну, що за своєю суттю і є глобальним фінансовим простором, тобто сукупністю окремих асиметричних підсистем.

Будь-який економічний простір держави як сукупність економічних інтересів, що забезпечують ефективне функціонування держави на глобальному, національному, регіональному та локальному рівнях [6] попадає під вплив транснаціоналізованого фінансового простору, який у процесі глобалізації виділяється із економічного простору і проявляє себе як “всепроникний і заплутаний простір, що прагне до неоднорідності всередині держави та до однорідності на наддержавному рівні” [1, с. 101]. При цьому виникають певні суперечності інтересів економічного і фінансового просторів: якщо організація першого спрямовується на реалізацію інтересів певної території через вирішення завдань економічного і соціального розвитку, підвищення конкурентоспроможності економіки регіонів і країни в цілому, збереження сприятливого середовища життєдіяльності населення [2], то діяльність у фінансовому просторі здебільшого орієнтована на отримання грошової ренти, а тому інтереси фінансових центрів є вузькокорпоративними і носять більш екстериторіальний та деперсоналізований характер.

Таким чином виникає необхідність теоретичного структурування глобального фінансового простору що може відбуватися за наступними підходами.

За географічного підходу, фінансовий простір може розглядатися як фізична територія, на якій реалізуються певні фінансові відносини. З іншого боку, це простір відносин індивідів та організацій, поєднаних фінансовими відносинами. Визначити фізичні координати такого простору можна тільки умовно, оскільки він задається сукупністю фінансових інститутів, систем і середовищ. При цьому він є простором відносин не тільки фінансових інститутів, але й суб'єктів господарювання та індивідів, у результаті взаємодії яких і виникають фінансові відносини [8]. Таким чином, фінансовий простір є насамперед простором соціальним, хоча й має безпосередній вплив на розвиток конкретних територій.

Простір фінансів, серед усіх інших видів економічних просторів, є найменш географічно визначеним як за організацією, так і впливом. З розвитком глобалізації фінансовий простір все частіше розглядається у планетарному поширенні, виключаючи можливість його замикання на національному, регіональному та локальному рівнях. Проте окремі вчені вважають, що на практиці не існує окремої глобальної фінансової структури, а є просторово розподілена мережа фінансової влади, яка охоплює світ, а місцеве і глобальне в ньому тісно переплітається.

За критерієм територіальних рівнів фінансовий простір є складною і багаторівневою системою відносин, що реалізуються на місцевому, регіональному, національному, глобальному рівні через територіально окреслені фінансові потоки. Управління такими потоками здійснюється територіальними центрами. Важливою умовою функціонування фінансового простору є наявність єдиної фінансової інфраструктури та розвинені

національні фінансові центри. Структура національного фінансового простору може бути як моноцентричною, так і поліцентричною. Такий підхід є найпопулярнішим серед науковців.

Разом з цим існує кардинально інший підхід щодо визначення структури глобального простору. Глобальний простір вміщує всі країни, але їх відмінність полягає у градації в даному середовищі щодо умов розвитку. Крім того, жодна з країн не спроможна повторити становище (соціально-економічні умови) іншої [5].

І. О. Іващук вважає, що структурно деталізувати глобальний простір неможливо з наступних причин. По-перше, для простору нема такої характеристики, як обмеженість, тому за певних умов може відбутися його реструктуризація та виникнення нових елементів, а закінчення одних елементів може одночасно бути початком інших. По-друге, в межах глобальної взаємодії у просторі надзвичайно важко відокремити, наприклад, соціальну політику від економічної, релігійну – від соціальної. Саме відсутність критеріїв поділу не дає змоги чітко окреслити структуру простору. В такому випадку пропонують структурувати середовище глобального простору як множини об'єктів взаємодії, за критерієм сфер взаємодії, тобто простір охоплює: політичний; інформаційний; економічний; соціальний; ідеологічний; культурно-етнічний простори [6].

Ураховуючи те, що глобальний фінансовий простір структурно складається з підпросторів, які неспроможні змінюватися зі схожими часовими просторовими характеристиками, можливі варіанти, коли фінансові підпростори у різних площинах (на різних територіях) рухатимуться з різною швидкістю, тим більш відмінною від базової (еволюційної). У таких випадках нема синхронності руху, що спричиняє конфлікт розвитку та руху в просторі. Така асинхронність виражається у дисбалансах, що можуть призвести до глобальної фінансової кризи. За змістом глобальні фінансові дисбаланси – це порушення кількісно-вартісних пропорцій у сфері міжнародної торгівлі і міжнародного руху капіталу, що характеризуються незбалансованістю валютно-фінансових потоків за обсягами і наповненістю, їх різновекторною спрямованістю і асинхронністю у просторі і часі [7, с. 301].

Нині у світі сформувалися об'єктивні передумови для перегляду концептуальних засад розвитку світової економіки за моделлю, базованою на ідеї розвитку багатополюсного світу. Продуктивна непослідовність глобальної фінансової кризи що розпочалась у 2007 році проявляється в появі більш щільної, багатосарової і більше гетерогенної фінансової архітектури. Зазначена криза викликала розширення місії деяких існуючих регіональних, субрегіональних, двосторонніх і національних фінансових інститутів та механізмів, і також стимулювала обговорення абсолютно нових механізмів. Відповідно, це потребує стійкого уявлення щодо структури сучасного глобального фінансового простору та можливостей підпорядкування його структурних елементів.

В якості підсумку слід зазначити, що співіснування країн у глобальному просторі має на меті поєднання різноманітних інтересів та пошук механізму їх узгодження в процесі спільної діяльності. Враховуючи актуальність функціонування країн в умовах глобалізації та численні спроби сформувавши та обґрунтувати архітектуру глобального простору, питання створення регіональних фінансових альянсів досить часто розглядаються в зарубіжній науковій літературі як прояв та поглиблення міжнародної інтеграції. Можливість реалізації місцевих інтересів на рівні фінансового простору значною мірою залежить саме від розвитку місцевої фінансової інфраструктури та фінансового потенціалу. Лише за умови формування повноцінних фінансових центрів що є осередком розвиненої інфраструктури можлива інтеграція регіональних фінансових структур до глобального фінансового простору, що є особливо важливим для країн з моделлю недостатнього капіталу.

Список літератури:

1. Жан К., Савона П. Геоэкономика. – М.: Ad Marginem, 1997. –208 с.
2. Бистряков І.К., Чернюк Л.Г. Економічний простір: аспекти методологічного визначення / За заг. ред. д.е.н., проф., чл.-кор. НАН України Б.М. Данилишина. – К.: РВПС України НАН України, 2006. – 56 с.
3. Павлов Ю.М., Павлов М.Ю., Смирнов А.И. Россия в освоении функционального пространства [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://credonew.ru/content/view/392/29/>.

4. Гайдес М.А. Сознание, материя и реальность [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.medlinks.ru/sections.php?op=viewarticle&artid=1562>.
5. Зенкова А. Ю. Исследование лексики, выражающей отношение к глобалистской проблематики в региональной прессе / А. Ю. Зенкова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.iriss.ru/attach_download?object_id=000150070125&attach_id=000254).
6. Іващук І. О. Актуальні тенденції ідентифікації країн у глобальному просторі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1705>
7. Кравчук Н. Я. Дивергенція глобального розвитку: Сучасна парадигма формування геофінансового простору / Наталія Кравчук. — К.: Знання, 2012. — 782 с.
8. Пилипів В.В. Методологічні аспекти визначення фінансового простору [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/5895/05-Pylypiv.pdf?sequence=1>

Максим КУРИЛЯК

Тернопільський національний економічний університет

РЕГІОНАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ТА ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ЙОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Останніми роками відбуваються процеси зростання зацікавленості до людського капіталу та його якості у дослідженнях впливу наукоємних виробництв на нерівномірність регіонального розвитку. В економічній літературі поширена концепція відносно того, що конкурентоспроможність регіонів визначається їх більшою здатністю до залучення якісного людського капіталу [1; 2]. Ця концепція обґрунтовується тим, що важливість виробництва заснованого на знаннях і креативності та людського капіталу сьогодні грає ключову роль у регіональній політиці і плануванні у багатьох розвинутих капіталістичних суспільствах [3]. Проте, варто зауважити, що дослідники при цьому враховують переважно тенденції, які притаманні для економіки великих міст. Зрозуміло, що при такому теоретико-методологічному підході поза сферою досліджень залишаються маленькі міста та територіальні утворення, розвиток яких має свої особливості. В наслідок такого підходу сформувалася певна теоретична асиметрія, що гальмує формування цілісної концепції для розробки регіональної політики.

З нашої точки зору, подальший розвиток теорії регіонального розвитку повинен орієнтуватися на забезпечення наукових основ переходу регіонів різного типу та рівня розвитку на постіндустріальні види виробництва. При цьому мають бути насамперед вирішені проблеми трансформації традиційних виробництв, що розміщені переважно у малих та відсталих регіонах, до сучасних підприємств постіндустріального типу. Саме в цих регіонах можлива поява найбільш сприятливих умов для розвитку сучасних видів виробництв. Особлива увага при цьому повинна бути приділена формуванню бізнес-клімату для створення і розвитку малих і середніх підприємств.

У загально-регіональному аспекті потребують розробки методи оцінки значення розміру регіону на здійснення змін у промислових структурах, підвищенні якості вмінь людського капіталу. Як свідчить досвід 288 регіонів Швеції, з цією метою можуть бути успішно використані моделі зростання купівельної спроможності та зайнятості методом найменших квадратів (ОНК).

Аналіз наукових публікацій свідчить про необхідність подальшого розвитку теорії просторової економіки в напрямках пошуку форм і методів розвитку невеликих регіонів на основі постіндустріальних локальних факторів, пов'язаних з урбанізацією економіки [4]. З цих позицій можна очікувати вирішення теоретичних проблем просторового розвитку за межами густонаселених міських районів.

З огляду на завдання проведення регіонального розвитку в Україні насамперед потребують теоретичного осмислення напрямки реформування, що забезпечують розробку антикризового механізму. Він має включати впровадження в політичну та економічну системи країни універсальних цінностей, які вироблені після Другої світової війни і у своїй